

ορμίζουσιν ἐκεῖ πλοῖα καὶ τὰ πληρώματα ἀποβαίνουσιν εἰς τὴν ξηράν. Αὐξάνει δὲ καὶ δένδρον μέγα προάγον καρποὺς προσκεκολλημένους εἰς τοὺς κλώνας καὶ διερκεῖς ἀπ' αὐτῶν κρεμασμένους· εἰσὶ δὲ οἱ καρποὶ ὠραῖαι κόραι καταπλήττουσαι διὰ τοῦ κάλλους τοὺς βλέποντας αὐτάς. Αἱ κόραι αὗται εἰσὶν ὁμοῖαι καὶ αἱ λοιπαὶ γυναῖκες, καὶ κρέμονται ὡς καρπὸς ἀπὸ τοῦ δένδρου. Ἐπειδὴ δὲ προσφέρουσιν ἐνίοτε τὴν συλλαβὴν βὰκ βὰκ, ἐντεῦθεν τὸ ὄνομα τῆς νήσου. Ὅσάκις τις αὐτῶν χωρισθῇ ἀπὸ τοῦ δένδρου, ζῇ μόλις δύο ἡμέρας καὶ ἐξαφνίζεται ἡ ὠραία ὥψις αὐτῆς »

Τοῦτο μοὶ ἐνθυμίζει τὸ τοῦ Διογένης ὅστις, « ἰδὼν ποτε γυναῖκας ἀπ' ἐλαίας ἀπηγχοτισμένας, εἶπε, ἔφθ, πάντα τὰ δένδρα τοιοῦτον καρπὸν ἤνεγκεν ! » Ὁ κυνικὸς φιλόσοφος εἰ καὶ Ἕλληνα εἶχε, φαίνεται, τουρκικὰς τὰς ὁρέξεις.

Τὰ τοῦ δένδρου τούτου δὲν φαίνονται ὕλως μυθώδη, διότι ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Richardson ἀναγινώσκονται τὰ ἑξῆς· « Κατὰ τινες νήσους τῆς Ἰνδικῆς, ὑπάρχει δένδρον ὑψηλὸν ἑκατὸν περίπου πήχεις, οὗτινος τὰ μὲν φύλλα εἰσὶν ὡς ἀσπίδες μεγάλα, ὁ δὲ καρπὸς ὁμοιάζει πρὸς κεφαλὴν ἀνθρωπίνην μετὰ τῶν ὀφθαλμῶν, τῶν ὠτίων, τῆς ρινὸς κτλ. Ὅτε δὲ σείεται ὑπὸ τοῦ ἀνέμου, οἱ κλώνες ταρασσόμενοι ἐκπέμπουσι τὸν ἦχον βὰκ βὰκ, ἐξ οὗ ὠνομάσθη καὶ τὸ δένδρον. »

Πιθανὸν νὰ συνήντησε τὸ δένδρον τοῦτο καὶ ὁ Σεβὰχ θαλασσινοὺς κατὰ τὰς ὁδοσσείους αὐτοῦ περιπλανήσεις· ἐρευνήσων, ἂν δὲν βαρύνεσαι, τὴν Χαλιμᾶν.

Ἐνῷ ἐτοιμάζομαι νὰ γράψω ἑρῶσο, ἀκούω ἀναβάνοντας εἰς τὸ ξενοδοχεῖόν μου, ὅπου καὶ αὐτοὶ καταλύουσι, τοὺς ὑποκριτὰς τοῦ ἰταλικοῦ θεάτρου. Τὴν τράπεζαν εἶδον πρὸ ὀλίγου ἐτοίμην καὶ, κατὰ τὸ σύνθημα, θέλουσι παρακλῆθαι περὶ τὰς δύο ὥρας γλωσσοκοποῦντες μᾶλλον καὶ κγγγάζοντες ἢ τρώγοντες. Αἱ γυναῖκες γελοῦσιν ὡς μαινάδες, ὥστε συσπῶσι τὰ νεῦρα καὶ αὐτοῦ τοῦ παρφυλάσσοντος σκοποῦ τοῦ Γαλατᾶ σεραίου. Ὁ βαρύτερος ὁμιλεῖ ψάλλων, καὶ ψάλλων καλεῖ τὸν ὑπηρέτην· μοὶ φαίνεται ὡς ὁ κινδυλάπτης τῆς Παναγίας, ὅτε περιερχόμενος τὰς ὁδοὺς τοῦ Σταυροδρομίου ᾄδει ἑρῶνως. « Ὅρίσατε εἰς τὴν ἐκκλησίαν, τοῦ Ἀγίου . . . νὰ εἰναι βοήθειά σας. »

Πλὴν τῆς παρούσης δὲν θὰ λάβῃς ἔσως ἄλλην ἐπιστολὴν ἐντεῦθεν, διότι καὶ ὁ ξενοδόχος μου μὲ παρακαλεῖ νὰ παραχωρήσω τὸ δωμάτιόν μου εἰς τὴν περιώνυμον Ristori, ἥτις ἔρχεται κατ' αὐτάς ἐξ Ἀλεξανδρείας φέρουσα μεθ' ἑαυτῆς, κατὰ τὸν Κύρ Γιάννην, τεσσαράκοντα ὑποκριτὰς, γραμματεῖς, ὑπογραμματεῖς, γραφεῖς, μαγειροὺς, ὑπηρέτας καὶ ὑπηρέτιδας. Ἡ πολυτέλεια αὕτη ἀνακαλεῖ εἰς τὴν

μνήμην μοῦ τί μοι ἔλεγέ ποτε εὐφυὲς τις φίλος, ἐνῷ διπρχόμεθα ὑπὸ μεγαλοπρεπῇ οἰκίαν χοροδιδασκάλου· « Αὐτὸς μὲ τὰ πόδια τοῦ κατώρθωσε τοιαύτην οἰκίαν, καὶ ἄλλοι μὲ τὴν κεφαλὴν τῶν οὐτὲ καλύβην ἀπέκτησαν ! » Ῥῆμα σοφὸν μὲν καὶ βελῆ, ἀλλὰ καὶ ἀπελπισίας πρόξενον. Ν. Δ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ.

Τῷ ἀξιολίμῳ Διευθυντῇ τῆς Πανδώρας.

Κατὰ τὴν ρηγ'. Συνεδρίασιν τοῦ Φιλολ. Συλλόγου γενομένην τῇ 7 Δεκεμβρίου, προτάσει τοῦ Κ. Βασιλάδου ἀνεγνώσθη ἡ ἐν τῇ Πανδώρα ἐπιστολὴ τοῦ Κ. Ν. Δ. περὶ τῶν δημ. μαθημάτων ἐν τῷ Φ. Συλλόγῳ. Ὁ Σύλλογος μετὰ μεγάλης προσοχῆς ἀκροασάμενος τὴν ἐπιστολὴν, ἔδειξεν ὅτι τὰ τε γραφόμενα ἐκτιμᾷ καὶ τὸν γράφοντα, ἐν ἑκ πολλοῦ γνωρίζει ὅτι μετὰ πολλῆς μερίμνης διατελεῖ λέγων καὶ γράφων τὰ κράτιστα περὶ τῶν ἔξω ὁμογενῶν, ἐπὶ τούτοις ὡς ἐπὶ τῇ μέλει τοῦ ἔθνους μερίδι γενναῖα ἐλπίζων καὶ φιλοτιμῶν αὐτοὺς ἐκάστοτε καὶ προτρέπων νὰ χωρῶσιν ἐπὶ τὰ πρόσω. Διὰ ταῦτα καὶ διότι, γρηστά φρονῶν ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου, ἐπέφερε τινὰς παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν δημοσίων μαθημάτων, ὁ Σύλλογος εὐγνωμονῶν ἐπεψήφισε, προτάσει τοῦ Κ. Βασιλάδου, εὐχαριστήριον ἐπιστολὴν (*). Ὁ δὲ Κ. Βασιλάδης ἀντέλεξε καὶ τινὰς ἀντιρρήσεις, ἃς πέμπω ὑμῖν βέβαιος ὢν, ὅτι ἡ αὐτεπάγγελτος τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν προόδου κῆρυξ Πανδώρα ἀνακοινώσῃ αὐτάς τοῖς φιλομούσοις αὐτῆς ἀναγνώσταις μετὰ τοῦ προγράμματος τῶν δημοσίων μαθημάτων τῆς ἐπομένης διμηνίας. Καὶ περὶ μὲν τῶν ἄλλων ὑμεῖς κρίνατε ἂν ἔχωσιν ὀρθῶς· ἔσα ὁμῶς λέγει περὶ τῶν Ἑλλήνων γραμμάτων καὶ περὶ τῶν φιλογικῶν ἀναλύσεων τῶν ἀρχαίων δραμάτων, ἀποδέχομαι πληρέστατα, διότι καὶ τὸ κοινὸν ἐνταῦθα τοιαύτην ἔχει γνώμην συρρέον πανταχόθεν καὶ ἀκροώμενον τὸ μάθημα τοῦτο μετὰ πλείστης προσοχῆς καὶ εὐχαριστήσεως.

Ἴδου αἱ παρατηρήσεις τοῦ Κ. Βασιλάδου·

« Προτείνω νὰ ἀναγνώσθῃ ἡ ἐν τῇ Πανδώρα ἐπιστολὴ τοῦ Κ. Δραγούμη περὶ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, οὐ μόνον διότι ὁ Κ. Δραγούμης ἐστὶν ἐκ τῶν ὀλίγων, οἱ τινες ἐν Ἀθήναις διατρίβοντες ρίπτουσι τὰ βλέμματα καὶ ἐπέκεινα τῶν ὁρίων τῆς μικρᾶς Ἑλλάδος καὶ μεριμνῶσι περὶ τῆς ἠθικῆς καὶ διανοητικῆς ἀναπτύξεως τῶν ἔξω ὁμογενῶν, ἀλλὰ καὶ

(*) ΣΗΜ. ΠΑΝΔ. Δι' ἣν, ληφθεὶσαν ἐσχάτως, ἐρμηνεύει δημοσίᾳ εὐγνωμοσύνην ὁ πρὸς ὃν ἀπεστάλη.

διότι ἡ ἐπιστολὴ αὐτοῦ προκηρυττομένη περὶ τῶν δημοσίων μαθημάτων τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου περιέχει παραγγέλματα καὶ κρίσεις σπουδαίας καὶ πολλῆς μελέτης ἀξίας, ἐξ ὧν ὁ Σύλλογος δύναται νὰ ὠφεληθῇ καὶ ὅταν μὴ παραδεχθῇ πάσας. Ὁ Σύλλογος ἡμῶν, οὐδεμίαν ἔχων ἀξίωσιν ἐπὶ πανσοφίᾳ καὶ ἀλανθιάσῳ πείρᾳ, ἀσμένως ἀποδέχεται πᾶσαν κρίσιν καὶ συμβουλὴν ὑπὸ ἀκραιφνοῦς ἐμπνεομένην πατριωτισμοῦ, καὶ μηδὲν ἄλλο προτιθεμένην ἢ τὸ κοινὸν καλὸν καὶ ὠφέλιμον. Ἡμεῖς μάλιστα δυνάμεθα νὰ παραπονεθῶμεν, ὅτι ἐκ τῶν ἐν Ἀθήναις λογίων μέχρι τοῦδε μικρὰ δείγματα ἐλάβομεν ταύτης περὶ τοῦ Συλλόγου μερίμνης, ὥσπερ διεχωρίζεν αὐτοὺς καὶ ἡμᾶς Σινικὸν τείχος· ἀλλ' ἴσως τοῦτο ἀποδοτέον ταῖς πολιτικαῖς ταραχαῖς. Ἡμεῖς ὅμως ἐξετελέσαμεν τὸ καθήκον ἡμῶν ἐκλέξαντες πολλοὺς ἐξ αὐτῶν μέλη Εὐπίτιμα καὶ Ἀντεπιστέλλοντα, καὶ πλείονας ἠθέλομεν ἐκλέξει ἂν δὲν ἐβλέπομεν ἀδιαφορίαν πρὸς τὰς συντόνους ἐργασίας τοῦ Συλλόγου ὑπὲρ τῆς ἐξαπλώσεως τῶν γραμμάτων καὶ τῶν ἐπιστημονικῶν γνώσεων κατὰ τὴν Ἀνατολήν. Ἄς εὐχαριστήσωμεν λοιπὸν τὸν Κ. Δραγούμη, διότι ἐνδιαφέρεται καὶ περὶ τῶν ἡμετέρων.»

Τοῦ δὲ Συλλόγου ἐγκρίναντος τὴν πρότασιν τοῦ Κ. Βασιάδου ἀναγινώσκεται ἡ ἐπιστολή.

« Ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῆς ἐπιστολῆς, λέγει ὁ Κ. Βασιάδης, βλέπετε πόσον σπουδαῖα περιέχει πράγματα καὶ πόσον σαφῶς καὶ καλῶς εἰσιν ἐκτεθειμένα. Ὁ Κ. Δραγούμης, ὡς ἠκούσατε, ἐπαινεῖ τὸν Φιλολ. Σύλλογον, διότι κατ' ὀρθὴν πλείονα τῶν ἐπαγγελιῶν αὐτοῦ. Εἶναι καλὸν ὁ Σύλλογος νὰ ἔχῃ ἐν μνήμῃ πάντοτε πῶς κατ' ὀρθὴν ταῦτα. Ταῦτα κατ' ὀρθὴν, διότι ὑπὸ ἀληθοῦς καὶ ἀδούλου φλέγεται ζήλου (ὁ ζήλος ὁ ἀκραιφνὴς καὶ κατ' ἐπίγνωσιν, ἔστιν ἀναγκαῖος, ὅ,τι καὶ ἂν λέγῃ ὁ πολύμητις Ταλεῦράνδης)· οὐδεὶς ὑποκεκρυμμένος καὶ χαμουργὸς σκοπὸς ἰδιοτελείας μολύνει τὴν καρδίαν αὐτοῦ, ἀλλὰ πᾶσαι ἡμῶν αἱ πράξεις καὶ θυσίαι ἀφορῶσι τὸ κοινὸν καλὸν, τὴν ἐθνικὴν δόξαν· κατ' ὀρθὴν ταῦτα ὁ Σύλλογος, διότι τὰ μέλη αὐτοῦ ἀδελφικὴ συνδέει σύμπνοια, οὐδὲν ἄγριον πάθος, οὐδεὶς ἰσθόλος φθόνος καὶ μῖτος ἀδιάλλακτον ἐμφιλοχωρεῖ ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν. Μηδεὶς δὲ ὑπολάβῃ ὡς τοιαῦτα εὐτελῆ καὶ φθοροποιὰ πάθη τὰς ἔστιν ὅτε σφοδρὰς καὶ ζωηρὰς ἡμῶν συζητήσεις ἐν ταῖς συνεδριάσεσιν. Αἱ τοιαῦται ἐριδὲς εἰσιν ἀγχι κατὰ τὸν Ἡσίοδον συντείνουσιν πρὸς εὐρεσιν τῆς ἀληθείας. Ἐνόσω λοιπὸν ὁ Σύλλογος φυλάττει τὰς σωτηρίου ταύτας ἀρχάς, ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ προσδεύσει καὶ τοῦ ὑψηλοῦ ἐπιτεύξετα σκοποῦ ὃν προέθετο.

Ὁ Κ. Δραγούμης περὶ τῶν ἡμετέρων μαθημάτων ὁμιλῶν ἐκφέρει δύο παραγγέλματα πρὸς ὁδηγίαν

τοῦ Συλλόγου. α.) μέτρον τῆς διαρκείας τῶν μαθημάτων ἔστω οὐχ ὁ λέγων ἀλλ' ὁ ἀκούων, καὶ β.) ἡ ἐκλογὴ τῶν δημοσίων μαθημάτων πρέπει νὰ γίνηται κατὰ τὰς δυνάμεις, τὰς κλίσεις, τὴν ἀγωγὴν, τὴν ἡλικίαν τῶν ἀκροατῶν. Πρὸς τὴν σπάρτον δὲ τοῦ δευτέρου παραγγέλματος ἄγων τὰ ἡμέτερα μαθήματα καὶ σταθμίζων, εὕρισκει τὰ πλεῖστα αὐτῶν ἀπρόσφορα, ἐπαχθῆ καὶ ἐπιζήμια, καὶ ἀντιπροτείνει ἄλλα, κατὰ τὰ ἐν τῇ πεφωτισμένῃ Εὐρώπῃ γινόμενα. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ὁ Σύλλογος ἐξ αὐτῶν τούτων ὠρμήθη τῶν ἀρχῶν πρὸς σύστασιν τῶν δημοσίων μαθημάτων, φέρε ἰδῶμεν, πόθεν προέρχεται ἡ φαινομένη διαφορά, διότι πράγματι ὁ Σύλλογος οὐδὲν ἄλλο προτίθεται καὶ πράττει, ἢ ὅσα παραινεῖ καὶ εὐχεται ὁ Κ. Δραγούμης, δηλ. πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχει αἰεὶ τὰ δημόσια μαθήματα τῶν πεφωτισμένων Εὐρωπαίων καὶ ταῦτα μιμεῖται, ὅσον αἱ μικραὶ αὐτοῦ δυνάμεις ἐπιτρέπουσιν. Ὅτε ἐν τῇ λη'. συνεδριάσει τοῦ Φιλολ. Συλλόγου προέτεινον ὅτι ἔστι καλὸν ἵνα ὁ Σύλλογος καὶ δημόσια παραδίδῃ μαθήματα, προέβαλον τὸ παράδειγμα τῆς πεφωτισμένης Εὐρώπης· τοῦτο αὐτὸ ἐποίησα περίσῃ καὶ ἐν τῇ πρώτῃ διαλέξει, ἧς περίληψιν (1) ἐδημοσίευσεν ὁ Κ. Ἰωαννίδης.

(1) Μεταφέρω ἐνταῦθα περικοπὴν τῆς ἐν τῇ ἀριθ. 149 τῆς Κλεισῆς δημοσιευθείσης ὑπ' ἐμοῦ περιλήψεως τῆς πρώτης διαλέξεως τοῦ Κ. Βασιάδου.

« Ὁ Κ. Βασιάδης ὁμιλήσας πρῶτον περὶ τῶν δημοσίων μαθημάτων ἡ διαλέξεων αἱ ἀνόμασεν αὐτὰ, καὶ περὶ τοῦ σκοποῦ ὃν προτίθενται, ἵνα καταστήσωσι κοινωτέρας πολλὰς γνώσεις ἐπιστημονικάς καὶ φιλολογικάς, δίδουσαι νόξιν καὶ ἀφορμὴν, καὶ παροξύνουσαι τὴν φιλομάθειαν τοῦ σεβαστοῦ καὶ φιλοκάλου ἀκροατηρίου, ἵνα διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ μελετῶν καὶ ἀναγνώσεων ἐπαυξάνῃ ἑα ἀκούει ἐν ταῖς παραδόσεσι τῶν Συλλόγων. Καὶ ἐπειδὴ τοιαῦτα δημόσια διαλέξεις γίνονται πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ μάλιστα ἐν Παριείοις, ἐνθα ἀπὸ τινος μεγάλης ζήσης κατέλαβε πᾶσαν τάξιν τῆς κοινωνίας ὑπὲρ τῶν τοιούτων διατριβῶν, ὁ σκοπὸς θέλει ἐπιτευχθῇ κάλλιον, λέγει ὁ Κ. Βασιάδης, ἐάν ὁδηγῶς λάδωμεν τοὺς σοφωτέρους ἡμῶν Εὐρωπαίους. Τοῦτο συμβουλεύει ἡμῖν καὶ ὁ σοφώτατος τῶν ἡμετέρων προγόνων Σωκράτης, ἐς συνδιαλεγόμενος μετὰ τοῦ Περικλέους, υἱοῦ Περικλέους τοῦ πάνου καὶ τῆς Ἀσπασίας, καὶ ἐρωτώμενος, πῶς οἱ Ἀθηναῖοι δύνανται νὰ ἀναλάβωσι τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν ἀρετὴν καὶ δόξαν, ἀποκρίνεται· « Οὐδὲν ἀπόκρυφον δοκεῖ μοι εἶναι, ἀλλ' εἰ μὲν ἐξευρόντες τα τῶν προγόνων ἐπιτηδεύματα μηδὲν χειρὸν ἐκείνων ἐπιτηδεύοιεν οὐδὲν ἂν χεῖρους ἐκείνων γενέσθαι· εἰ δὲ μή, τοὺς γε νῦν πρωτεύοντας μιμούμενοι καὶ τοῦτοι τὰ αὐτὰ ἐπιτηδεύοντες, ὁμοίως μὲν τοῖς αὐτοῖς χρώμενοι, οὐδὲν ἂν χεῖρους ἐκείνων εἶεν, εἰ δ' ἐπιμελίστερον, καὶ θελτίους. » (Ξενοφ. Ἀπομν. Γ.)

Τὴν συμβουλὴν ταύτην ἀπευθύνει ὁ Σωκράτης σὺ μόνον πρὸς τοὺς συγχρόνους αὐτοῦ Ἀθηναίους, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἡμᾶς· καὶ ἂν ὁ μέγας ἐκεῖνος ἀνὴρ ἀνέξῃ, τοιαῦτα τινα ἠθέλει συμβουλεύσει ἡμῖν. « Ὁμογενεῖς, οἱ ζῶντες κατὰ τὸν 5^{ον} αἰῶνα, ἂν θέλετε νὰ εὐδοκιμήσητε ἐπὶ ταῖς γράμμασι, μιμήθητε τοὺς προγόνους ὑμῶν ἀναγινώσκοντες καὶ μελε-

ἐν τῇ Κλειοῖ καὶ Εὐτομία. Τί λοιπὸν πράττει ἡ σοφὴ Εὐρώπη; οἱ λόγοι τῆς Ἑσπερίας Εὐρώπης ἐν τοῖς δημοσίοις αὐτῶν μαθήματιν, ἅτινα ποιοῦσιν ἐκτὸς τῶν Πανεπιστημίων ἐλευθέρως καὶ πρὸς ἐλεύθερον καὶ ἐκουσίως συνερχόμενον ἀκροατήριον, ἄντε καλῶσιν αὐτὰ Lectures, ἄντε Entretiens ἄντε Conférences, δὲν ἀποφεύγουσι καὶ τὰ ὑψηλότερα καὶ σπουδαιότερα ζητήματα τῶν ἐπιστημῶν καὶ γραμμάτων. Τοιαῦτα μαθήματα εἶδομεν ἀγγελλόμενα ἐν ταῖς Conférences τῆς Σορβόνης, τῆς αἰθούσης Βαρθολομαίου, τῆς ὁδοῦ Εἰρήνης ἐν Παρίσις. Ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς ὁδοῦ Εἰρήνης χθὲς ἔτι ἐγένετο λόγος περὶ τῶν ἀρχαίων ἁσμάτων τοῦ Ρολάνδου καὶ περὶ τῶν ἱπποτικῶν ἐπικῶν ποιημάτων τῶν μέσων αἰώνων, καὶ περὶ τῶν συγγραψάντων περὶ Αἰγύπτου ἀρχαίων τε καὶ νεωτέρων καὶ περὶ τῶν μυθιστορημάτων τῆς ἀρχαιότητος (τὰ κατὰ Δάφνην καὶ Χλόην, τὰ καθ' Ἡρώ καὶ Λέανδρον κτλ.) καὶ ἐν Αὐδινῷ δὲ ὁ διάσημος ἰνδολόγος Max. Müller ἐνώπιον ἀκροατῶν καὶ οὐχὶ μαθητῶν Πανεπιστημίου ἀνέγνω τὰ σοφὰ αὐτοῦ μαθήματα ἢ ἀναγνώσματα περὶ τῆς ἐπιστήμης τῆς γλώσσης. Lectures on the science of language· ὥστε τὰ τοιαῦτα μαθήματα δὲν περιορίζονται ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ Εὐρώπῃ πάντοτε εἰς τὰ ἀπλούστερα θέματα, ὡς νομίζει ὁ Κ. Δραγούμης, μὴ

τῶντας τὰ ἀθάνατα αὐτῶν συγγράμματα· ἂν δὲ θέλητε νὰ εὐδοκιμήσητε ἐπὶ ταῖς φυσικαῖς ἐπιστήμαις, μιμήθητε τοὺς νῦν πρωτεύοντας τὰ σοφὰ τῆς Εὐρώπης ἔθνη, μεταχειριζόμενοι ἑαυτοὶ καὶ οὗτοι μέγα πρὸς ἐπίκτησιν ἐπιστημονικῶν γνώσεων, τοσοῦτον ἀναγκαίων καὶ ἐπωφελῶν τῇ κοινωνίᾳ. « Διὰ ταῦτα (λέγει ὁ Κ. Βασιλάδης) ἀπεφάσισα καὶ ἐγὼ σήμερον νὰ διαίρσω τὴν διάλεξίν μου ταύτην εἰς δύο μέρη, εἰς ἐπιστημονικὸν καὶ εἰς φιλολογικόν· καὶ διὰ μὲν τοῦ ἐπιστημονικοῦ περιγράφων πῶς γίνονται τὰ μαθήματα τῆς φυσικῆς ἐν τῇ Εὐρώπῃ προτιθεμαι ν' ἀποδείξω, ὅτι τὰ μαθήματα ταῦτα, ἄνευ ὀργάνων καὶ πειραμάτων, σχεδὸν ἀνωφελῆ ἀποβαίνουσιν. Ἡ βρασις, βλέπουσα τὰ πειράματα, εὐχαριστεῖ τὸν νοῦν καὶ διεγείρει τὴν περιέργειαν αὐτοῦ.

Ὁ Κ. Βασιλάδης καταπαύει τὸ ἐπιστημονικὸν μέρος τῆς διαλέξεως αὐτοῦ διὰ τῶν ἐξῆς: « Ὅσοι λοιπὸν ἐνδιαφέρονται περὶ τῶν δημοσίων τούτων διαλέξεων καὶ περὶ τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἡμετέρου ἔθνους, ὀφείλουσι νὰ φροντίσωσι περὶ συλλογῆς χρημάτων, πρὸς ἀγορὰν τῶν ἀναγκασιούτων ὀργάνων τῆς φυσικῆς, καὶ πρὸς οἰκοδομὴν αἰθουσῶν καταλλήλων. Ἐστῶσαν δὲ δέδαιοι οἱ ὑπὲρ τούτων συνεργοῦντες, ὅτι καταβάλλουσι τὰ πρῶτα θεμέλια καὶ τὰς βάσεις τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν Πανεπιστημίου ἐν Κωνσταντινουπόλει, περὶ ἧς ὁ θεὸς πατὴρ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς ἔγραψεν· « Ἡ πόλις αὕτη ἐστὶν ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ κόσμου, ὁ δεσμός ὁ συνδέων τὴν Δύσιν μετὰ τῆς Ἀνατολῆς, εἰς ὃν συνέρχονται τὰ πανταχόθεν ἀπώτατα ἄκρα ὡς εἰς κοινὸν κέντρον. »

Τοὺς λόγους τούτους διεδέχθησαν ζωηραὶ χειροκρατήσεις, καὶ εὐθὺς συνηθροίσθησαν τὰ χρήματα, (150 λίραι) περὶ ὧν ἐγένετο λόγος ἀνωτέρω. »

Ἐμ. Ἰωαννίδης.

λαβὼν, ὡς φαίνεται, καιρὸν νὰ παρευρεθῇ ἐν αὐταῖς καὶ αὐτοπροσώπως, οὐδὲ γίνονται χάριν τῶν ὅλως ἀπαιδευτῶν καὶ ἀμύητων, ἀλλὰ μᾶλλον ὑπὲρ τῶν ὁπωσοῦν παιδείας μετεχόντων. Ταῦτα γνωρίζων ὁ Σύλλογος, βλέπων δὲ καὶ τὴν παντελῆ ἔλλειψιν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀνωτάτου ἐκπαιδευτηρίου, ἐνόμισε καλὸν καὶ συμφέρον τὴν μέσπιν νὰ βραδίῃ ὁδὸν, μήτε τὰς ἀπλὰς καὶ δημοτικὰς διαλέξεις ἀποκλείων, μήτε ὅλως τὰ ὑψηλότερα μαθήματα ἀποφεύγων· διὸ καὶ ἐνέγραψεν ἐν τῷ Κανονισμῷ αὐτοῦ Ἀρθ. 29. « Τὰ δημοσὶα μαθήματα, σκοπὸν προτιθέμενα τὴν προαγωγὴν καὶ διανοητικὴν ἀνάπτυξιν τῆς παρ' ἡμῖν κοινωνίας, γίνονται εἰς γλῶσσαν καταληπτὴν καὶ πραγματεύονται περὶ φυσικῆς, χημείας, ὑγιεινῆς φυσιολογίας, ἱστορίας, φιλολογίας ἀρχαίας τε καὶ νεωτέρας κ. τ. λ. » Καὶ ταῦτα ἀπεφάσισε πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχων τὰς δυνάμεις, τὰς κλίσεις, τὴν ἀγωγὴν καὶ τὴν ἡλικίαν τῶν ἀκροωμένων.

Οἱ ἀκροαταὶ ἡμῶν εἰσὶν ἢ λόγοι, ἢ μαθηταὶ τῶν ἀνωτέρων σχολείων ὀργῶντες πρὸς μάθησιν, ἢ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἀστοιχείωτοι καὶ ἄγευστοι παιδείας, φιλομαθεῖς δέ. Βέβαια χάριν τῶν τελευταίων ὁ Σύλλογος ὀφείλει νὰ καθιστᾷ τὰ δημοσὶα αὐτοῦ μαθήματα ὥστεν τὸ δυνατόν ἀπλὰ καὶ εὐληπτα, ἔχων ἐν μνήμῃ τὸ παράδειγμα τοῦ διασήμευ Ἀραγῶ. Ὁ αἰοίδιμος ἀνὴρ, παραδίδων τὰ περὶ ἀστρονομίας δημοτικὰ αὐτοῦ μαθήματα, εἶχε συνήθειαν ἀναβαίνων ἐπὶ τῆς ἐδρας νὰ περιφέρῃ τὰ βλέμματα αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ἀκροατῶν, μέχρις οὗ εὖρη θν αὐτὸς ἐνόμιζεν ἀμαθέστερον, καὶ τοῦτον ἔχων ὡς γνώμονα καὶ οἶονεὶ πρὸς αὐτὸν μόνον ἀποτεινόμενος ἐποίει τὸ μάθημα, νομίζων, ὅτι γινόμενος αὐτῷ καταληπτὸς ἐγένετο καὶ πᾶσι τοῖς ἄλλοις. Εὐχῆς ἔργον ἵνα καὶ ἕκαστος ἡμῶν ἔχῃ ἐν ταῖς διαλέξεσι παρ' ἑαυτοῦ τὸν τοιοῦτον γνώμονα· ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα λίαν δύσκολον, διότι οὐ παντὸς πλεῖν εἰς Κόρινθον· οὐ παντὶ δέδεται, ἵνα τὰ ὑψηλὰ μαθήματα καθιστᾷ κοινὰ καὶ τοῖς πᾶσι καταληπτὰ· ὁπωσδήποτε ὅμως ὀφείλομεν νὰ ἔχωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν τὰς δυνάμεις τῶν ἀκροωμένων. Ἀλλὰ χάριν τούτου πρέπει ὁ Σύλλογος νὰ περιορίζηται μόνον εἰς τὰς ἐκθέσεις τῶν περιηγήσεων καὶ εἰς τὰ τῆς φυσικῆς καὶ ἱστορίας ἀναγνώσματα, ὡς προτείνει ὁ Κ. Δραγούμης; οὐχί· διότι οὔτε αἱ δυνάμεις τῶν ἀκροωμένων εἰσὶν αἱ αὐταί, οὔτε αἱ κλίσεις, οὔτε ἡ ἀγωγὴ, οὔτε ἡ ἡλικία· καὶ ὁ μὲν αὐτῶν ἀγαπᾷ τὴν γεωγραφίαν καὶ τὰς περιηγήσεις, ὁ δὲ τὴν ἱστορίαν, ὁ δὲ τὴν φυσικὴν, καὶ ἄλλος τὰ γράμματα· διὸ καὶ ἐν τῇ παρὰδόσει τοῦ περιληψμένου μαθήματος παρευρίσκειται ἀσμενέστερον. Ἐπειτα ὁ Σύλλογος ἐκ πείρας γινώσκει, ὅτι οἱ ὅλως ἀμύητοι καὶ ἀπαρκαχεύαστοι ὄχι μόνον τὰ τῶν γραμμάτων δὲν ἐννοοῦσιν ἐντελῶς,

ἀλλ' οὐδὲ τὰ τῶν περιηγήσεων καὶ φυσικῆς καὶ ἱστορίας· καὶ ὁμῶς ἐκ πάντων ἀποκαρποῦνται ὠφελείας ἀκροώμενοι καὶ μανθάνοντες, ὅταν ἐπιδεξίως ἀναμειγνύηται τὸ ἡδὺ καὶ τερπνὸν τῷ ὠφελίμῳ, καὶ διεγείρηται τὸ φρόνημα αὐτῶν καὶ ἡ προσοχὴ πρὸς τοῦτο δὲ τί ἄλλο ἀρμοδιώτερον μάθημα τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων;

Τὰ ἑλληνικὰ γράμματα εἰσιν ὁ ἀρχιμήδειος μοχλὸς τῆς ἠθικῆς τοῦ Συλλόγου ἐπιβρότης, ἵνα δυνηθῇ τὴν μὲν κλίσιν τῶν πολλῶν πρὸς τὰ μυθιστορήματα νὰ ἐκριζώσῃ, ἐπανορθώσῃ δὲ τὸ φιλόκαλον αἴσθημα καὶ ἐθίσῃ αὐτοὺς κατὰ μικρὸν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν καὶ μελέτην τῶν σπουδαιοτέρων. Ἀλλὰ πρὸς τοῦτο συντείνει καὶ ἡ φιλολογικὴ ἀνάλυσις τῶν ἀρχαίων δραμάτων; Ὁ Κ. Δραγούμης φρονεῖ τοῦναντίον, ὅτι « ἡ κριτικὴ ἀνάλυσις τῶν ἀρχαίων δραμάτων ἔσεται οὐ μόνον ἀκατάληπτος ἀλλὰ καὶ ἐπαχθὴς, ὃ δὲ χειρὸν καὶ ἐπιζήμιος· διότι ἡ δὲν θὰ ἐπανέλθωσι πλέον ἢ ἀκροαθῶσιν ὅ,τι δὲν ἐννοοῦσι καὶ ὅ,τι βαρύνει αὐτοὺς, ἢ ἐπανερχόμενοι σωματικῶς, θὰ μεταφέρωσι τὸν νοῦν ἐκεῖ ὅθεν σκοπὸς ἦτο ν' ἀποσπαθῇ ἐπὶ τινα χρόνον· « τὸ χειρ' ἐν Αἰτωλοῖς, τὸν νοῦν δ' ἐν Κλωπιδῶν. » Πρόδηλον ἄρα ὅτι τοιοῦτου εἶδους διδασκαλία οὔτε ἀναψύχει οὔτε διδάσκει, οὔτε ἡθοποιεῖ, ὥς πρὸ μικροῦ ἔλεγον. »

Πρὸς ταύτην τὴν γνώμην τοῦ Κ. Δραγούμη ἔχομιν πολλοὺς καὶ ἰσχυροὺς ν' ἀντιτάξωμεν λόγους· πρῶτον τὸ παράδειγμα τῶν λογίων τῆς Εὐρώπης οὓς ἐπικαλεῖται, καὶ δεύτερον αὐτὰ τὰ πράγματα. Ὁ Σύλλογος βλέπει ὅτι οὐκ ὀλίγον σφύρει πλῆθος πρὸς ἀκρόασιν τῶν φιλολογικῶν ἀναλύσεων· ἐν τῇ τελευταίᾳ μάλιστα διαλέξει εἶδον καὶ νέον εὐπάρυφον τῶν μὲν ἀρχαίων περιφρονητὴν, θαυμαστὴν δὲ τῶν νεωτέρων. Ὁ νεανίας οὗτος ἐν τῇ πρώτῃ τῆς δαιμονίας Ριστόρης παραστάσει ἀγνοῶν τίς ἦν ἡ Μήδεια, ἠθέλησε νὰ μάθῃ παρὰ τῶν περιεστώτων· ἐπειδὴ δὲ ἐπέσυρε τὸν κοινὸν γέλωτα, ὅτι Ἕλλην ὦν ἠγνόει τὴν Μήδειαν, ἀπηυθύνθη πρὸς ἐμέ· μαθὼν δὲ τίς ἦν, καὶ ὅτι σώζεται καὶ τραγωδία τοῦ Εὐριπίδου, ἐξέφρασέ μοι τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἀκούσῃ τὴν παρ' ἐμοῦ φιλολογικὴν ἀνάλυσιν τῆς τραγωδίας ταύτης. Οὐ μόνον δὲ διὰ ταῦτα αἱ φιλολογικαὶ ἀναλύσεις εἰσὶ καλαὶ καὶ ὠφελίμοι, ἀλλὰ καὶ διότι τὰ μέγιστα συντείνουν πρὸς ἡθοποίησιν καὶ διάπλασιν τῆς καρδίας, ὅταν ὁ ὁμιλῶν γνωρίζῃ νὰ ἐξάγῃ ἐκ τῶν λόγων καὶ πράξεων τῶν ὁρώντων προσώπων τὰ ἠθικὰ συμπεράσματα καὶ καθιστᾷ αὐτὰ σαφῇ καὶ ψηλαρητᾷ, παρενέειρων ἱστορικὰ γεγονότα ἀνάλογα. Ὁ Σύλλογος εἶδεν οἶαν ἀφορμὴν παρέσχον ἡμῖν αἱ Βάκχαι τοῦ Εὐριπίδου· ἀλλ' οἶαν παρέξουσιν αἱ Πέρσαι τοῦ Αἰσχύλου πρὸς διέγερσιν τοῦ φρονήματος!

οἶαν δὲ καὶ οἱ ἱππεῖς τοῦ Ἀριστοφάνους κατὰ τῶν ἀγοραίων πολιτικῶν καὶ δημοκόπων!

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ρηθέντων γίνεται δῆλον ὅτι ἡ ἐπιτυχία ἢ μὴ τῶν δημοσίων μαθημάτων ἐξήρτηται οὐχὶ ἐκ τῆς φύσεως τῶν θεμάτων, περὶ ὧν πραγματεύονται, ἀλλὰ μᾶλλον ἐκ τῆς μεθόδου καὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐκθέσεως. Ὁ μὲν Σύλλογος ἐνέγραψεν ἐν τῷ κανονισμῷ αὐτοῦ, *δημόσια μαθήματα* πρὸς ὑπόμνησιν καὶ ὑπόδειξιν, ὅτι σκοπὸς αὐτῶν ἐστὶν ἡ ἀνάπτυξις καὶ διάδοσις τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ φιλολογικῶν γνώσεων καὶ προσανάβασις τῶν ἀκροατῶν ἐπὶ τὰ ὑψηλότερα, ἀφῆκεν ὅμως ἐλευθέρους τοὺς ὁμιλοῦντας νὰ ποιήσωσι μαθήματα, διαλέξεις, ὁμιλίαις, ἀναγνώσματα καὶ νὰ μεταχειρισθῶσιν οἶαν θέλωσι μέθοδον καὶ τρόπον ἐκθέσεως. Ἐγὼ ἐν ταῖς διαλέξεσι τῶν φιλολογικῶν ἀναλύσεων τύπον καὶ ὑπογραμμὸν ἔχω τὰ μαθήματα καὶ συγγράμματα τῶν σοφῶν τῆς Σορβῶννης καθηγητῶν τοῦ *Villemain, Saint-Marc Girardin, Patin, Egger* καὶ ἄλλων. Καί τοι δὲ γινώσκω καὶ συναισθάνομαι, ὅτι αἱ δυνάμεις μου μικραὶ καὶ ἀσθενεῖς, ἀλλ' ὅμως πειρῶμαι, ἵνα τὴν μέθοδον αὐτῶν καὶ τὸν τρόπον τῆς ἐκθέσεως ἀπομιμηθῶ, καὶ ὅταν ἔτι ἐκ Γερμανικῶν ἀρύωμαι πηγῶν· οὐδεμία δὲ ἀμφιβολία, ὅτι, ἐν τῇ ἀρχῇ ὄντες, εἰς πολλὰς περιπίπτομεν δυσκολίας οἱ τε ὁμιλοῦντες καὶ οἱ ἀκροώμενοι· ἀλλ' ἡ πείρα καὶ ὁ χρόνος διδάξουσιν ἡμᾶς τίνι τρόπῳ δυνάμεθα νὰ ὑπερνικήσωμεν ταύτας.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν φιλολογικῶν ἀναλύσεων. Τὰ δὲ ἄλλα καὶ μάλιστα ὅσα λέγει ὁ Κ. Δραγούμης περὶ τῶν παραλλήλων τοῦ Πλουτάρχου βίων καὶ τῆς ἠθικῆς ἡμῶν ἱστορίας ἀρχαίας καὶ βυζαντινῆς, ἀποδέχομαι καὶ εὐχομαι, ἵνα τὰ μέλη τοῦ Συλλόγου ὅσον οὐπω ἐκπληρώσωσι ταύτην τὴν συμβουλὴν τοῦ πολυμαθοῦς συντάκτου τῆς *Harthörs*. Ἐγὼ ἀπὸ τῆς προσεχοῦς διμηνίας ποιήσομαι ἀνάγνωσιν τῶν κυριωτέρων παραλλήλων βίων τοῦ Πλουτάρχου, μετὰ ἱστορικῶν ἀναπτύξεων κατὰ χειρόγραφον παράφρασιν ἐν τῇ ἀπλῇ γλώσσῃ πρὸ πολλῶν ἐτῶν γενομένην. Εἶχον ἐν νῷ ἀπὸ τῆς πρώτης νὰ ἀρχίσω διμηνίας, ἀλλ' ἡ πλῆθος τῶν μαθημάτων καὶ τῶν ἐγγραφέντων ἠνάγκασέ με νὰ ἀναβάλω ταύτην μου τὴν πρόθεσιν μέχρι τῆς δευτέρας διμηνίας Τελευτῶν δὲ τὸν λόγον προτείνω, ἵνα δείξωμεν πόσον ἐκτιμῶμεν τὰς φιλικὰς τοῦ Κ. Δραγούμη κρίσεις, νὰ σταλῇ πρὸς αὐτὸν εὐχαριστήριος ἐπιστολή. »

Δέξασθε κ.τ.λ.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει τῇ 22 Δεκεμβρίου 1864.

Ε.Μ. ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ.

Ὁμολογῶ χάριτας πρὸς τε τὸν σοφὸν Κ. Ἡρ. Βασιλάδην καὶ τὰ λοιπὰ ἐντιμα μέλη τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου διὰ τὴν εὐμένειαν μεθ' ἧς ἠκροάσθησαν τὰ ὀλίγα ὅσα ἔγραψα ἐν τῇ Ζ' ἐπιστολῇ μου, καὶ διὰ τὴν εὐμενεστέραν αὐτῶν συγκυτάδασιν πρὸς τοὺς εὐτελεῖς μου κόπους ὑπὲρ τοῦ ἡμετέρου Γένους. Φοβούμαι ὁμῶς, ἀναγινώσκων τὰ ἀνωτέρω, μὴ ἤρμη-νευσα ἀνεπιτηδείως τὴν γνώμην μου. Δὲν ἀπέκρουσα τὰ φιλολογικὰ μαθήματα, ἀλλ' εἶπον ὅτι « ἴσως κριθῇ κοινωφελέστερον τὸ σύστημα τῶν ἀναγνωσμάτων. » Διὰ τί δὲ ἐνόμισα τοῦτο κοινωφελέστερον ἐξάγεται ἐξ αὐτῆς τῆς ἐπιστολῆς. Αἱ πολυαριθμότεραι, εἶπον, τάξεις τῶν κατοίκων τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰσὶν ἢ τῶν ἐμπόρων, ἢ τῶν βιομηχάνων καὶ ἢ τῶν ἐργατῶν· καὶ ἐπειδὴ ὑπέθεσα ὅτι ἐξ αὐτῶν, « ἀπρασκευὸν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, μὴ πολυαγαπώντων τὴν ἀνάγνωσιν καὶ καταπεπονημένων ὑπὸ τῆς ἐργασίας », σύγκειται τὸ ἀκροατήριον τῶν διδασκόντων τὰ μαθήματα, προέτεινα τὰ ἀναγνώσματα, οἷα ὑπετυπώθησαν ἐν τῇ ἐπιστολῇ μου, ὡς καρποφώτερα. Καὶ ἐν τῇ ἑσπερίᾳ αὐτῇ, ὅπου γίνονται Lectures, Conférences καὶ Entretiens, ἐκάστης ὁμηγύρεως τὸ μάθημα διαφέρει κατὰ τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἰδίου ἀκροατηρίου. Ἐκ τῶν ρηθέντων ὁμῶς ἐν τῷ Συλλόγῳ φαίνεται ὅτι « οἱ ἀκροαταὶ εἰσὶν ἢ λόγιοι, ἢ μαθηταὶ τῶν ἀνωτέρων σχολείων, ἢ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἀστοιχείωτοι καὶ ἄγευστοι παιδείας, φιλομαθεῖς δέ. » Ὅταν λοιπὸν αὐτὸς ὁ φιλολογικὸς Σύλλογος, ὃν ἐγὼ πρῶτος ὠνόμασα δεξιότατον περὶ τὴν διάταξιν τῶν οἰκείων ἔργων, κρίνῃ τὰ σήμερον διδασκόμενα καταληπτὰ καὶ ἀρεστά εἰς τὸ ἀκροατήριον αὐτοῦ, πᾶσα ἄλλη γνώμη κηρύττεται ἀπροσφυής. Χαίρων δὲ παρατηρῶ ἐν τῷ Προγράμματι τῶν μαθημάτων τοῦ Ἰανουαρίου καὶ Φεβρουαρίου, ὅτι μεταξὺ τῶν δημοσίων μαθημάτων ἐτάχθησαν καὶ οἱ Βίοι τοῦ Πλουτάρχου, καὶ ἡ ἱστορία, βυζαντινὴ τε καὶ ξένη, καὶ ἄλλα τινὰ σύμφωνα πρὸς τὴν πρότασίν μου.

Εὐχαριστῶν τὸν Κ. Βασιλάδην ὀρθῶς θεωρήσαντα τὴν γνώμην μου ἀπλῆν φιλοπατρίας ἐμπνευσιν, σπεύδω νὰ ἐπαναλάβω τὸ πολλάκις ρηθὲν ἐν τῇ Πανδώρα, ὅτι οὐδεὶς πλέον ἐμοῦ τιμᾷ τοῦ Φιλ. Συλλόγου τὰ ἔργα, οὐδ' ὁμολογεῖ ὅσον ἐγὼ τὴν ἐξ αὐτῶν ὠφέλειαν.

Δ. Ν.

ΙΣΤΟΡΙΑ

τῆς

ΣΙΒΥΛΛΗΣ.

(Συν. Ἰδε τόμ. ΙΔ', καὶ ΙΕ' Φυλλ. 338, — 337.)

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ.

Δ'.

Η ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Ἄν κατωρθώσαμεν νὰ δώσωμεν ἀκριβῆ ἰδέαν τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Ῥαούλ, χαρακτῆρος ἐν ᾧ ἐπὶ βάσει πλουσίας μὲν ἀλλ' ἀπαστερημένης ριζῶν ἡθικῶν τὸ πάθος καὶ ὁ ἐνθουσιασμός ἐκυρίευσαν καθ' ὑ-

περβολὴν ἐν εἵδει ἀρχῶν, καὶ ἠδύναντο νὰ στραφῶσι μετ' ἱσθῆς εἰλικρινείας ἢ πρὸς τὸ καλὸν ἢ πρὸς τὸ κακόν, θέλει ἴσως ἀποκλυφθῇ ὁ πέπλος ὁ καλύπτων πολλὰς ὑπάρξεις τοῦ ἡμετέρου καιροῦ, αἵτινες κατὰ τὰς διαφορὰς καὶ τὰς ποικιλίας, τὴν εὐγένειαν καὶ τὰς ἀσθενείας φαίνονται μὲν ἐστερημέναι εὐθύτητος ἢ ὀρθοῦ λόγου, μόνον ὁμῶς πίστεως στεροῦνται. — Θέλει ἐννοηθῇ τοῦλάχιστον ὑπὸ ποίων τρυφερῶν διαθέσεων, γαληνιαίων, τιμίων, καταχόμενος ἐπανήλθεν ὁ Ῥαούλ εἰς τὸ πρεσβύτεριον, μετὰ τὴν πρὸς τοὺς γέροντας γονεῖς τῆς Σιβύλλης συνέντευξιν. Εἶχεν ἴδει, σχεδὸν προσελκύσει αὐτοὺς, καὶ, ὕπον καὶ ἂν περιεκάλυψαν δι' ἐπιφυλάξεων τὴν ἄδειαν ἣν παρείχον εἰς αὐτὸν, ἠθάνετο ταύτην πραγματικὴν ἐγκρίσιν τῶν αἰτήσεων καὶ τῶν εὐχῶν αὐτοῦ. Ἐγίνωσκε τὸ πρὸς τοὺς δύο γέροντας σέβας καὶ τὴν λατρείαν τῆς Σιβύλλης, καὶ ἐνθάρρυνθεῖς διὰ τὴν ἰσχυρὰν ταύτην συμμαχίαν, ἀφῆθη ἀσμένως εἰς τὸν ῥοῦν τῶν ἐλπίδων. Αἱ ἐλπίδες δὲ αὐταὶ εἶχον ἀποκτήσει χαρακτῆρα θερμότερον καὶ τρυφερώτερον, ἀφ' οὗ εἰσέδυσαν εἰς τὸν πατριαρχικὸν ἐκείνου οἶκον καὶ ἀνέπνευσε τὸν ἀέρα τῆς εἰρήνης, τῆς γλυκύτητος καὶ τῆς ἀξιοπρεπείας ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἐφαίνετο εὐωδιάζων. Αὐτὴ ἡ ὄψις τῆς ἐπαύλεως, ἡ φιλοκαλία, ἡ τάξις, ἡ σιγὴ αἵτινες ἐβασίλευον ἐν αὐτῇ, οἱ μεγάλοι ἀνθηροὶ κῆποι, τὰ ἀπαστράπτοντα τῶν ἀνθῶνων ὑάλη, αἱ ὁδοὶ καὶ τὰ δάση, πᾶν ὅ,τι διείδεν ἐκ τοῦ γενεθλίου τῆς Σιβύλλης τόπου, περιέβαλλε τὴν νεανίδα αὐτὴν ἐν διαζώματι ἀρμονικῷ, αὐστηρῷ ἅμα καὶ χαρίεντι ὡς αὐτῇ. Μετὰ διαχύσεως ψυχικῆς ὠνειρεύετο νὰ ἐγκλείσῃ τὸν βίον, τὴν τέχνην, τὸ μέλλον αὐτοῦ εἰς τὸ εὐλογημένον ἐκεῖνο ἄστυλον, πλησίον τῆς νέας, ἣν ἐθεώρει ψυχὴν καὶ πνεῦμα τοῦ μαγικοῦ ἐκείνου τόπου. Εἰς δὲ τὸν τετραγμένον αὐτοῦ νοῦν, εἰς τὴν ἀπηυδκυῖαν αὐτοῦ καρδίαν, τὸ ὄνειρον τοῦτο, ὑπὸ τοῦ ἔρωτος ἐξυψούμενον, εἶχε γλυκύτητας ἀπαραμύλλους.

Μὴ εὐρὼν εἰς τὸ πρεσβύτεριον τὸν ἀδελφὸν ὑπῆγεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Οἱ ἐργάται εἶχον ἀφαιρέσει διὰ τὴν ἐπαύριον τὰ ἱερῶματα τὰ πληροῦντα τὸν νάρθηκα, ὅπως ἀποδώσωσιν αὐτὸν κενὸν εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ. Ὁ δὲ Ῥαούλ, ὠφελούμενος ἐκ τῆς ἀφαιρέσεως ταύτης τῶν ἐμποδίων, ἐζήτησεν ἐκ διαφορῶν ἐπόψεων τὴν γενικὴν θέσιν τοῦ σχεδιάσματος, μεταβαίνων ἀλλεπαλλήλως εἰς διάφορα μέρη τῆς ἐκκλησίας. Στηριζόμενος διὰ τοῦ ἀγκῶνος ἐπὶ τινος τῶν στασειδίων τοῦ αὐτοῦ, κατείχετο ὅλος ὑπὸ παρατρήσεων κριτικῶν, ὅτε ἤκουσε τὴν πύλιν τῆς ἐκκλησίας ἀνοιγομένην καὶ ἔπειτα ἐξανакλειομένην πάλιν. Μετὰ μικρὸν δὲ ἡ Σιβύλλα ἐφάνη ἐν τῷ νάρθηκι· ἐστάθη ἐπὶ τινι δευτερόλεπτα, ἔπειτα δὲ ἰδοῦσα τὸν Ῥαούλ, ὃν ἡ ἀπορία ἐκράτει ἀκίνητον ἐπὶ τοῦ ἰδίου τοῦ αὐτοῦ, προσχώρησε πρὸς αὐτόν. Καθ'